

Til Fredningsnævnet for København

05-08-2015

Københavns Kommunes udtalelse i fredningssag for Assistens Kirkegård

Sagsnr.
2010-183293

Dokumentnr.
2010-183293-41

Sagsbehandler
Birthe Bertelsen

Københavns Kommune har den 17. juni 2015 modtaget kopi af Danmarks Naturfredningsforenings endelige forslag til fredning af Assistens Kirkegård. Kommunen vil gerne knytte en række bemærkninger til såvel fredningssagen generelt som til det konkrete forslag til formulering af en fredning for kirkegården.

Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse

Natur- og Miljøklagenævnet har i sin hjemvisning af sagen til behandling i Fredningsnævnet givet to bemærkninger til indholdet af en kommende fredning.

For det første udtaler nævnet, at ”der bør i fredningen foretages en klar adskillelse mellem det fredede område og metrostationen og de dertil knyttede faciliteter”. Københavns Kommune er af den opfattelse, at dette er opfyldt med fastlæggelsen af fredningsgrænsen således, at den følger grænsen for lokalplan nr. 488 ”Nørrebros Runddel Metrostationsplads”, som vist på kortet til Danmarks Naturfredningsforenings endelige forslag til fredning. Med en ”klar adskillelse” må der forstås en klar administrativ sondring, således at reguleringen af de to områder ikke er overlappende. Dette vurderes ikke at være fuldt ud opfyldt med teksten i dette fredningsforslag, hvilket vil blive nærmere uddybet i den konkrete gennemgang heraf.

For det andet udtaler nævnet, at ”For den del af fredningsområdet, som i vedtægten for Københavns begravelsesvæsen er udlagt til ”lokal kirkegård”, bør fredningsbestemmelserne træde i kraft successivt efterhånden som anvendelsen som begravelsesplads ophører. For de øvrige dele skal fredningen ikke hindre fortsat kirkegårdsdrift i et omfang som nu”. Københavns Kommune vurderer, at dette må betyde at arealer der er udlagt til og anvendes som almen begravelsesplads (uden særlige vilkår) ikke bør omfattes af fredningsbestemmelser, før begravelsesaktiviteten er ophørt (dvs. gravstedernes leje er udløbet). Ligeledes vurderes det, at der ikke med fredningen må lægges bindinger på eller hindringer for kirkegårdsdriften. Dette vurderes ikke at være opfyldt med det fremlagte fredningsforslag, hvilket vil blive nærmere uddybet i gennemgangen heraf.

Dispositionsplan 2020 for Assistens Kirkegård

Den overordnede ramme for forvaltningen af Assistens Kirkegård udgøres bl.a. af det i 1989 af Borgerrepræsentationen vedtagne Dispositionsplan 2020. Heri inddeles kirkegården i forskellige afsnit,

Københavns Rådhus,
Rådhuspladsen 1
1599 København V

Telefon
4049 4291

E-mail
bbe@okf.kk.dk

EAN nummer
5798009800176

www.kk.dk

hvor vilkårene for drift og benyttelse er forskellige. Med beslutningen i 1989 blev det fastlagt, at kirkegården (i modsætning til tidligere planer) også på lang sigt skulle indgå i det københavnske begravelsesvæsen, da der var og er betydelig efterspørgsel efter begravelsesmuligheder i den centrale del af byen, som kommunens øvrige kirkegårde, placeret i de ydre bydele, ikke kan opfylde. Derfor fortsætter kirkegårdsdriften jf. Dispositionsplan 2020 som udgangspunkt til 2150.

Det var ikke forudsat med Dispositionsplan 2020, at udstrækningen af det areal, der anvendes til såkaldt lokalkirkegård, var endegyldigt fastlagt og ikke senere kunne tilpasses behovet, således at Københavns Kommune til stadighed kan opfylde sin forpligtelse til at sikre tilstrækkeligt begravelsesareal. Dispositionsplan 2020 er et politisk vedtaget dokument, der således også kunne ændres ved en fornyet beslutning. Det findes ikke umiddelbart egnet til at blive fastlagt som en endegyldig opdeling af kirkegården i en fredning.

Det skal bemærkes, at Dispositionsplan 2020 blev vedtaget på et tidspunkt, hvor Københavns Kommunes folketal var ca. 467.000 og jævnt faldende. Siden da er befolkningsudviklingen ændret afgørende, hvilket også ændrer forudsætningerne for de behov, begravelsesvæsenet skal opfylde. Folketallet i København er i dag tæt på 590.000 og ventes i den seneste befolkningsprognose at nå 700.000 omkring 2030. Derved øges presset på de københavnske kirkegårde. Samlet set er kapaciteten i kommunen tilstrækkelig, men da Assistens Kirkegård er den eneste centralt beliggende kommunale kirkegård, må der forventes en øget efterspørgsel her, således at der kan blive behov for at øge kapaciteten ved at justere grænsen mellem lokalkirkegården og de øvrige dele af området.

Kirkegårdsmyndigheden bør derfor i fredningen gives frihed til at udvide det aktive begravelsesområde inden for rammerne af kirkegården også ud over hvad der var forudsat i Dispositionsplan 2020, når der er et behov på grund af forpligtelsen til at sikre tilstrækkeligt begravelsesareal. Dette bør kunne ske uden at dette kræver dispensation fra fredningen, men således at Fredningsnævnet orienteres herom. Kommunen har pligt til at sikre tilstrækkeligt begravelsesareal, og varetagelse af denne opgave bør fortsat have fortrinsret frem for andre interesser på kirkegården, i tilfælde af at interesserne ikke er sammenfaldende.

Kirkegårdsdrift i København

Kommunen har en række pligter i sin egenskab af kirkegårdsmyndighed, således at befolkningens behov for og forventninger til tilstrækkelige, tilgængelige og veldrevne begravelsesarealer kan imødekommes. Omvendt sikrer disse regler også i vid udstrækning såvel kirkegårdens beståen som dens karakter.

De aktive kirkegårdsarealer bør ikke inddrages i fredningen. Det skal være muligt at drive lokalkirkegården som begravelsesplads, med alle de foranstaltninger, der er nødvendige for netop dette formål, og indenfor de regler, der i forvejen gælder, dvs. Lov om Folkekirkens Kirkebygninger og Kirkegårde, Bekendtgørelse om Folkekirkens Kirkebygninger og Kirkegårde samt Vedtægter for Københavns Begravelsesvæsen 1987 (samt evt. senere ændringer hertil). Derfor bør alle aktive kirkegårdsarealer først omfattes, i det øjeblik de ophører med at være begravelsesplads og overgår til park.

Driften af kirkegården berører dog ikke kun afgrænsede dele af området. Arbejdet kræver i praksis adgang, faciliteter, forsyning (belysning, jordledninger etc.) mv. også uden for det område, hvor selve gravstederne befinder sig. Driften af kirkegården som sådan strækker sig mindst 130 år ud i fremtiden, og det er derfor umuligt at forudsige, hvilke ændringer der kan ske af reguleringen af begravelsesvæsen, af arbejdsmiljømæssige forudsætninger, af brugen af køretøjer og teknisk udstyr i øvrigt, af hensyn til brugernes adgang og tryghed mv. Det er derfor af afgørende betydning for kommunen, at alle fornødne ændringer, som sker af hensyn til at varetage kirkegårdsdriften tilfredsstillende og tidssvarende, kan foretages af Københavns Kommune som driftsansvarlig, uden at kræve dispensation fra Fredningsnævnet eller fastlæggelse i planer eller lign.

Det skal bemærkes, at Københavns Kommune i den nedenstående gennemgang af de konkret forslåede fredningsbestemmelser har taget udgangspunkt i, at kirkegårdsarealer og alle forhold vedrørende kirkegårdsdriften undtages fra regulering i fredningen og i evt. hertil knyttede planer mv. Hvis dette ikke skulle være tilfældet, vil der være behov for en direkte omtale af alle de forhold, der skal undtages konkret fra fredningsbestemmelserne, og alle de aktiviteter og anlæg, der skal være umiddelbart tilladte for kirkegårdsmyndigheden, fordi de er nødvendige for driften af kirkegården i dag eller vurderes at kunne blive det i den forventeligt mere end 130-årige driftsperiode.

Københavns Kommune kan ikke anbefale den sidstnævnte fremgangsmåde, der uanset en høj detaljeringsgrad ikke vil kunne tage højde for alle forhold vedr. kirkegårdsdrift nu og i kirkegårdens forventede levetid.

Oversvømmelsesrisiko og -håndtering på Nørrebro

Der er i Københavns Kommune foretaget en omfattende kortlægning og modellering af konsekvenserne af kraftige regnhændelser baseret på deres hyppighed i dag og i fremtiden med den forventede klimaudvikling. Sårbarhedsanalyser i forbindelse med konkretisering af kommunens indsats imod virkningerne af skybrud viser, at der opstår oversvømmelser på Assistens Kirkegård samt i

Sjællandsgadekvarteret og på Jagtvej. Der er mange observationer fra kvarteret om massive oversvømmelser.

Der er behov for, at disse oversvømmelser håndteres ved en midlertidig tilbageholdelse af vand på egnede arealer, frem for at der i stedet sker store samfundsmæssige skader ved ukontrollerede oversvømmelser af både bebyggelse, infrastruktur og arealer på kirkegården. Kommunens planlægning herfor inddrager i høj grad vejarealer til at lede og tilbageholde vandmængderne, men dette er ikke tilstrækkeligt. Der er ud over Hans Tavsens Park og Assistens Kirkegård ikke ubebyggede arealer i de bebyggede områder omkring Sjællandsgade, Jagtvej og Assistens Kirkegård, hvor der kan tilbageholdes vand i så store mængder, som der ventes at blive behov for.

Københavns Kommunes vurderinger af hydrauliske forudsætninger, oversvømmelsesrisikoen og den påtænkte indsats til imødegåelse heraf er kort beskrevet i det vedlagte bilag.

Det er afgørende for Københavns Kommune, at der kan indpasses en udformning af arealer i kirkegårdens vestlige del (i parkdelen), så de ud over deres normale brug som rekreative arealer også i tilfælde af skybrud er egnede til at tilbageholde regnvand på overfladen, indtil der igen er kapacitet i systemet til at aflede det på normal vis. Det skal understreges, at der netop vil være tale om en flersidig anvendelse af arealet, hvor tilbageholdelsen af vand vil være undtagelsen, også på længere sigt med hyppigere skybrud, og at udformningen vil være tilpasset omgivelserne i form af et grønt præg.

Cykling på Assistens Kirkegård

På Assistens Kirkegård er cykling tilladt på to stier (og har været det siden hhv. 1997 og 1999), der med deres bredde, belægning, oversigtsforhold mv. er egnede hertil. Der er ikke tale om, at kirkegårdens stier indgår i kommunens overordnede cykelstinet. Adgangen til at cykle udspringer af lokale ønsker i bydelen og bruges i overensstemmelse hermed. Det er ved skiltning tydeliggjort, at cykling skal ske under hensyn til kirkegårdens øvrige brugere.

Cyklingen på kirkegården er ikke usædvanlig i København, hvor der også på kommunens øvrige kirkegårde er givet mulighed for at krydse kirkegården på cykel på udvalgte, dertil egnede stier.

Muligheden for cykling er givet i erkendelse af, at de to stier kan sammenbinde gader og give cyklister en (mere fredelig) vej gennem bydelen, uden at skulle køre rundt om kirkegårdens ret store område. Samtidig vurderes det som umuligt at hindre cykling, idet der ikke kan opstilles effektive fysiske barrierer, når kørsel med kørestole, barnevogne mv. samt kirkegårdens driftskøretøjer skal være mulig.

Københavns Kommune finder benyttelsen af de to stier til cykling fuldt forenelig med kirkegårdens overordnede funktion og særpræg, og cyklisterne vurderes ikke at give nævneværdige gener for andre brugere.

Bemærkninger til selve fredningsforslaget

§ 1 Fredningens formål

Formålsbestemmelsen er meget bredt og uprioriteret formuleret. Der er behov for større klarhed, da administrationen af dispensationsmuligheden efter naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, ellers vanskeliggøres, ligesom der åbnes for modsatte tolkninger med henvisning til forskellige dele af formålet.

Det anbefales at sidestille de kulturhistoriske og rekreative værdier som de bærende, mens de biologiske værdier bør være klart underordnet disse. Der ses ikke behov for at inddrage landskabelige værdier (kirkegården er et rent kulturskabt anlæg uden særlige landskabstræk) eller botaniske værdier (der enten vil være omfattet af det kulturhistoriske som havekunstneriske elementer eller af det biologiske for deres naturværdi).

§ 2 Bevaring af området

Det anbefales at give denne § en anden overskrift, idet dens primære indhold er områdets opdeling og anvendelse.

Som tidligere nævnt ses det ikke som hensigtsmæssigt, at en opdeling besluttet i 1989 ved en reversibel politisk beslutning nu gøres permanent uden mulighed for justeringer mellem de enkelte områder. Derfor foreslås første sætning ændret til følgende:

”Opdelingen i delområder følger som udgangspunkt den opdeling, som fremgår af bilag 2, idet det dog vil være muligt at udvide område 3, lokalkirkegården, ved inddragelse af dele af område 2, mindeparken, eller område 4, parken, når Københavns Kommune som kirkegårdsmyndighed vurderer, at hensynet til at sikre den fornødne kapacitet til at opfylde sin forpligtelse til at sikre tilstrækkeligt begravelsesareal kræver dette.”

Område 1

For område 1, det museale område, foreslås det, at

anvendelsesbestemmelsen sammenskrives og forkortes som følger:

”Området skal anvendes til museale formål, hvor begravelses-, kultur-, kunst- og personalhistoriske interesser og formidling heraf er de primære hensyn, mens andre interesser må underordnes disse hensyn.”

Sætningen om beplantningskarakter bør tages ud, da dens indhold er dækket af ovenstående.

Område 2

For område 2, mindeparken, gælder, at ordet ”bevaringshensyn” er meget bredt og ikke tilstrækkeligt præcist. Det bør erstattes af ”de historiske hensyn”.

Den sidste sætning ”Mindeparken disponeres som en parkmæssig helhed, der veksler mellem åbne og tætte områder” findes for upræcis til at blive fastsat som del af en fredning og bør udgå. Dersom der stilles krav om en pleje- og udviklingsplan, vurderes graden af bevoksningstæthed mere egnet til at blive beskrevet, herunder udviklet jf. de styrende hensyn, i denne plan.

Område 3

Område 3 skal efter Københavns Kommunes vurdering ikke omfattes af fredningen, så længe området anvendes som begravelsesplads.

Teksten herom foreslås således ændret til:

”De dele af Assistens Kirkegård, der anvendes som lokalkirkegård, omfattes først af fredning, når deres anvendelse som begravelsesplads efter begravelsesvæsenets beslutning herom er ophørt.”

Område 4

Område 4, parken, bør i lighed med de øvrige områder beskrives ud fra sit formål og de bærende hensyn. Derfor foreslås fredningsforslagets tekst erstattet af følgende:

”Området skal anvendes til park, hvor de rekreative hensyn skal fremmes under hensyn til de historiske gravminder i området og til Assistens Kirkegårds samlede karakter.”

Det sidste afsnit ”Mest muligt af den eksisterende beplantning skal bevares. Den skovagtige karakter i parkområdet østlige del bevares og udbygges gennem supplerende træplantning og etablering af skovbundsvegetation.” findes ikke egnet til at blive fastsat som del af en fredning og bør udgå. Dersom der stilles krav om en pleje- og udviklingsplan, vurderes karakteren af bevoksning mv. mere egnet til at blive beskrevet, herunder udviklet jf. de styrende hensyn, i denne plan.

Det næstsidste afsnit i § 2 (”En skarp karaktermæssig...”) skal efter Københavns Kommunes vurdering udgå. Der er allerede markante forskelle mellem især det museale område og parken. Så længe dele af området drives som intensivt benyttet begravelsesplads og andre gradvis udvikles som park, er en forskellig karakter uundgåelig. Det vil også være nødvendigt at gøre publikum bevidst om denne forskel, således at der f.eks. ikke ses en adfærd på lokalkirkegården, som vil være upassende og generende for de efterladte, der besøger gravstederne. Københavns Kommune anser det for en del af kirkegårdsdriften at tilstræbe, at brugerne af området afpasser deres

adfærd efter hensynene i de enkelte områder, og dette kræver, at brugerne kan skelne imellem dem.

Det sidste afsnit i § 2 ("Ændringer i beplantningen...") bør udgå og erstattes af bestemmelser om beplantning i § 5, således at alle bestemmelser om områdets udformning, herunder undtagelsesbestemmelser, står samlet.

§ 3 Kirkegårdsdrift

Denne § bør indledningsvis henvise til det forhold, at de dele af området, der anvendes som lokalkirkegård, jf. § 2 først omfattes af fredning, når anvendelsen som begravelsesplads er ophørt, hvorfor de indtil da ikke reguleres af fredningen.

Hertil kommer så kirkegårdsdriften i de tre øvrige områder. Det skal understreges, at de alle vil være omfattet af denne drift, idet også parken rummer gravsteder, der skal bevares og varetages jf. lovgivning og vedtægt herom. Hertil kommer, at såvel begravelsesvæsenets drift som gravstedsindehavere og -besøgende vil være afhængige af fællesanlæg, faciliteter, adgangsforhold etc., som servicerer og berører hele området.

Det foreslås præciseret, at fredningen ikke er til hinder for, at begravelsesvæsenet frit kan foretage alle dispositioner, som det vurderer nødvendige for at drive kirkegården forsvarligt og for at opfylde sine forpligtelser i henhold til den til enhver gældende lovgivning om kirkegårde og den til enhver tid gældende vedtægt for Københavns begravelsesvæsen. Det bør også præciseres, at bestemmelser i de efterfølgende §§ 5, 6 og 7, herunder en pleje og udviklingsplan, således ikke regulerer dispositioner, som følger af hensynet til kirkegårdsdriften.

Det er i praksis ikke muligt udtømmende at beskrive, hvori dispositioner som led i kirkegårdsdrift består og vil kunne bestå i fremtiden, men der bør ikke herske tvivl om, at ændringer og indgreb, der f.eks. følger af regler for kirkegårde, af arbejdsmiljømæssige og driftstekniske regler og hensyn, af hensyn til de gravstedsbesøgende og deres tryghed og komfort, af hensyn til bevaringen af historiske gravsteder og de bygningsfredede elementer på kirkegården mv., er omfattet. Og det er væsentligt, at vurderingen af hvorvidt en disposition er del af kirkegårdsdriften, ligger hos begravelsesvæsenet, da denne er myndighed for kirkegårdsdriften og dermed står til ansvar for, at den lever op til lovgivningens krav.

Endelig bør det i § 3 præciseres, at alle rettigheder, som tilkommer gravstedsindehavere jf. den til enhver gældende lovgivning om kirkegårde og den til enhver tid gældende vedtægt for Københavns begravelsesvæsen, ikke berøres af fredningen.

§ 4 Assistens Kirkegård ud mod metrostationen

Da metrostationens forplads ikke omfattes af fredningen, vurderes den første sætning i denne bestemmelse ikke at være nødvendig eller relevant. Idet fredningsgrænsen fastlægges på kort og er uddybet i sætningen herom ("Grænsen mellem..."), hersker der ingen tvivl om, at metrobyggeriet og dets planlagte omgivelser ikke påvirkes af fredningen.

Københavns Kommune vil anmode Fredningsnævnet om nøje at vurdere, om de detaljerede krav om byggeri af nye faste anlæg (hegn, mur), som denne bestemmelse opstiller, falder ind under og kan begrundes i den lovgivning, som fredningen hviler på.

Efter kommunens vurdering bør dette krav begrænses til, at kommunen som ansvarlig myndighed pålægges at sikre, at fredningsgrænsen her får en udformning, der er i overensstemmelse med fredningens formål og de hensyn, der skal varetages i de tilstødende delområder af fredningsområdet, samt entydigt for publikum viser, hvor den fredede begravelsesplads begynder. Dette vil også opfylde Natur- og Miljøklagenævnets afgørelse om, at der skal være en klar opdeling.

Med lokalplanen for metrostationsområdet er der gjort et betydeligt arbejde for at bevare karaktertræk fra kirkegården (den fredede gartnerbolig som centralt element, de fredede mure friholdt for slørende anlæg og i øvrigt en grøn og afdæmpet udformning af arealet). Det er derfor vigtigt, at en afgrænsning ikke sætter de historiske og visuelle sammenhænge over styr. Kravet om en ny mur (hvilket er den af DN gennemgående anvendte betegnelse) kan svække oplevelsen af de bygningsfredede historiske mure og lede til misforståelser om kirkegårdens historiske udstrækning, som ud fra de historiske hensyn (også til Assistens Kirkegård som kommunalt udpeget værdifuldt kulturmiljø) vil være uheldige.

Det skal også nævnes, at en hegning jo nødvendigvis skal forbindes med de bestående bygningsfredede mure. I den forbindelse skal udformningen godkendes af Kulturstyrelsen som myndighed for bygningsfredning. Det bør undgås, at flere myndigheder gives beføjelser til at godkende det samme anlæg, potentielt ud fra forskellige hensyn og kriterier.

§ 5 Terrænændringer, byggeri, anlæg mv.

Dersom det ikke i § 3 er præciseret, at §§ 5, 6 og 7 i deres helhed ikke gælder for alle former for kirkegårdsdrift, skal den første sætning ændres, således at det tydeliggøres, at terrænændringer som led i og af hensyn til kirkegårdsdrift er undtaget.

Endvidere er der behov for, at terrænændringer som led i sikring af kirkegården og dens omgivelser imod oversvømmelser er tilladt. Som beskrevet i det vedlagte bilag er såvel selve kirkegården som dens omgivelser beliggende i et område, der af topografiske/hydrauliske årsager er og i stigende grad vil blive udsat for oversvømmelsesrisiko, idet de kraftige regnhændelser, der udløser en sådan situation, ventes at blive markant hyppigere i fremtiden. Derfor har Københavns og Frederiksberg Kommuner (idet vandafstrømningen sker på tværs af kommunegrænser) udarbejdet en sammenhængende planlægning for sikring imod skybrudsskader. Analyserne hertil viser, at uden indsatser vil Assistens Kirkegård blive berørt af ganske betydelige oversvømmelser. Det er væsentligt for kommunen at kunne tilpasse terrænet, så dette ikke sker ukontrolleret, men tværtimod kan afbødes ved et håndtere vandet på de mindst sårbare dele af området (det nordvestlige hjørne grænsende til Hans Tavsens Park), hvor der ikke er sårbare historiske gravsteder, bygninger og lignende.

Også sætningen vedr. bygninger må undtage alle bygninger til kirkegårdsdrift, idet bygninger der er nødvendige for driftspersonale og -maskiner osv. samt gravsteder i form af bygninger (mausoleer mv.) skal kunne opføres, fornys og udbygges, når behovet herfor er til stede. Kravet om, at bygninger ved ophør af brug skal overgå til kirkegårds- eller parkformål bør suppleres med muligheden for nedrivning/fjernelse. Det bør endvidere præciseres, at anlæg og bygninger fredet efter bygningsfredningslovgivningen reguleres af denne og ikke af nærværende fredning.

For så vidt angår anlæg, er det jf. ovenstående væsentligt, at skybrudssikring undtages fra forbuddet. Det skal nævnes, at der med Fredningsnævnets godkendelse etableres skybrudssikring i en lang række fredede områder i København i disse år, hvilket bl.a. er affødt af, at byens ubebyggede grønne arealer ofte er lavt beliggende i terrænet (og bl.a. derfor er forblevet ubebyggede). Da overfladeafstrømningen følger de topografiske forhold, vil det være meget vanskeligt at gennemføre løsninger, der ikke i væsentlig grad orienterer sig herefter. Og der arbejdes derfor med løsninger, der så vidt muligt udformes, så de falder naturligt ind i de grønne omgivelser og som er flersidigt anvendelige. Dvs. at et skybrudsanlæg vil blive en integreret del af parken på Assistens Kirkegård og være udnyttelig som sådan i den altovervejende del af tiden, hvor den ikke tjener til tilbageholdelse af regnvand.

Ud over publikumsorienterede faciliteter, vejvisnings- og informationstavler bør det også være tilladt at opsætte anlæg, der tjener publikums og de kirkegårdsansattes tryghed, det gælder således belysning, der findes nødvendig af hensyn til trygheden og færdselssikkerheden (stierne er navnlig om vinteren våde/isglatte), sikkerhedsudstyr til forebyggelse af hærværk mv.

Som led i kirkegårdsdriften er der tradition for opsætning af kunstværker, herunder kunstnerisk udformning af afsnit (fælles mindesmærker). Dette bør også være umiddelbart tilladt. Kirkegårdsdriften omfatter også lapidarier, hvor gravsten opbevares efter udløb af selve gravstedet, indretning heraf samt evt. formidling af disse skal som led i kirkegårdsdriften være umiddelbart tilladt.

Bestemmelser om beplantning bør føjes til denne § i stedet for at stå i § 2. Den foreliggende tekst i forslaget foreslås ændret som følger: ”Større ændringer i beplantningen, der ikke skyldes hensyn til kirkegårdsdriften, til at forebygge eller afbøde skader på bygninger og anlæg, eller til publikums og de ansattes sikkerhed, må kun ske efter bestemmelse i en gældende pleje- og udviklingsplan.”

Det skal understreges, at hensynet til at sikre værdifulde historiske gravsteder, bygningsfredede bygninger og mure mv. må veje tungt i forhold til de skader, der kan opstå, hvis udlevet eller skadet beplantning ikke beskæres eller fældes rettidigt.

§ 6 Pleje- og udviklingsplan samt drift

I omtalen af plejemyndighedens forpligtelser bør der skelnes i forhold til kirkegårdsdriften, som netop ikke er pleje- og udvikling, men et selvstændigt ansvar, der allerede påhviler kommunen, og som ikke reguleres af pleje- og udviklingsplanen. Dette bør indsættes i sætningen herom.

Det skal også præciseres, at pleje- og udviklingsplanen ikke omfatter lokalkirkegården samt at den ophører med at gælde for arealer, der på grund af behov for kapacitet til opfyldelse af begravelsesvæsenets forpligtelse til at tilvejebringe tilstrækkelige begravelsesmuligheder måtte blive inddraget heri. Pleje- og udviklingsplanen vil først blive gældende her, når lokalkirkegården omfattes af fredningen jf. tidligere bemærkninger. Endvidere gælder pleje- og udviklingsplanen på de øvrige dele af Assistens Kirkegård ikke for aktive gravsteder (undergivet fredningstid) eller for gravsteder, der er udpeget til bevaring efter særskilt lovgivning herom.

Det bør ikke være et krav, at en pleje- og udviklingsplan til enhver tid er i fuld overensstemmelse med Dispositionsplan 2020. Denne plan er i sin tid ikke udformet med tanke for, at det ikke nogensinde senere skulle være muligt at ændre den.

Omfanget af parter, der skal have mulighed for at øve indflydelse på pleje- og udviklingsplanen, er meget stort, også betydeligt større end det er fastsat for andre fredede områder i København. Nogle af de oplistede parter har en myndighedskompetence i forhold til historiske gravsteder mv., men da denne er uafhængig af og overordnet en pleje-

og udviklingsplan, er det ikke umiddelbart indlysende, at de skal høres herom. Københavns Kommune skal opfordre Fredningsnævnet til at adspørge Nationalmuseet, om de ønsker denne rolle tillagt i forhold til pleje- og udviklingsplanen.

Der ses at være et stort antal parter med indsigt i historiske og kulturelle forhold, hvorfor det foreslås, at Akademirådet udgår. Henset til karakteren af Assistens Kirkegård og de primært historiske og rekreative hensyn, fredningen skal varetage, ses det ikke at være velbegrunderet, at Dansk Ornitologisk Forening og Botanisk Forening er repræsenteret. Derimod bør det overvejes, om Kulturstyrelsen som myndighed for de bygningsfredede bygninger og anlæg på kirkegården bør høres om pleje- og udviklingsplanen.

På grund af det store antal parter, der tillægges mulighed for at komme med forslag og bemærkninger til en pleje- og udviklingsplan, på grund af den store offentlige interesse i lokalområdet og på grund af kompleksiteten i reguleringen (lovgivning om kirkegårde, bygningsfredning mv.) af området og dets elementer, henstiller Københavns Kommune til, at der gives en længere frist på ikke under 2 år til udarbejdelse af et første forslag til pleje- og udviklingsplan.

§ 7 Offentlighedens adgang

Fredningen har i sit udgangspunkt haft som mål at bevare Assistens Kirkegård med dens nuværende karakter. Københavns Kommune opfatter muligheden for at cykle på de to udpegede stier, således som det har været tilladt siden 1997 henholdsvis 1999, som en del af denne karakter. Lokalrådets brug af kirkegården har en uformel karakter, hvortil også hører at vælge denne grønne og rolige vej gennem byen på cykel, selv om det betyder, at man må tilpasse sin kørsel efter de øvrige brugergrupper. Det er kommunens vurdering, at dette fungerer udmærket, og at det ikke kan være et mål med en fredning, at offentlighedens adgang til at færdes på en måde, som nu har fungeret i 18 år, skal fjernes.

De udpegede stier er netop egnede til formålet med deres bredde, forløb mv. De bruges jo samtidig til driftsmæssig kørsel, handicapkørsel, barnevogne mv., hvorfor det ikke vil være muligt at opsætte fysiske barrierer, der kunne bidrage til overholdelsen af et evt. forbud mod cykling. At indføre et forbud, som kommunen i praksis ikke vil kunne sikre overholdt, vurderes at have en negativ effekt i forhold til respekten for andre regler for adfærd i området, der skønnes at være nok så vigtige for at sikre en værdig brug af begravningspladsen og for at forebygge konflikter mellem forskellige brugergrupper.

Det skal understreges, at der ikke ses at være nogen risiko for, at der vil komme en væsentligt øget cykling på kirkegården som følge af

metroen. Stierne på kirkegården forløber således, at der ikke i nogen nævneværdig grad kan skydes genvej til metroen, der jo befinder sig i et hjørne. Sammenholdt med at fremkommeligheden på kirkegårdens stier er ringere end på cykelstierne på ydersiden af kirkegårdsmuren, vurderes de ikke at udgøre et mere attraktivt alternativ.

For Københavns Kommune er det meget væsentligt, at muligheden for at cykle lovligt på de udpegede stier bibeholdes. Denne mulighed udsprang af ønsker i lokalområdet og har udviklet sig til en del af områdets særlige karakter, der værdsættes af offentligheden.